

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Pavla Bureše

Lidská práva v mezinárodním trestním řízení

V uplynulých letech se u nás i v zahraničí množí počet knih a časopiseckých článků věnovaných mezinárodnímu trestnímu právu. A také četné mezinárodní konference jsou věnovány tomuto tématu. Nelze se tomu divit, protože již téměř sto let se postupně množí počet zločinů, které mají na svědomí lidé (nebo skupiny lidí) v postavení státních orgánů. Vžilo se pro toto protiprávní chování i pojmové vymezení – zločiny podle mezinárodního práva. Tak se dostaly do role subjektů mezinárodního práva i jednotlivci (vedle států a mezinárodních organizací) v tom negativním slova smyslu. Tak se naplňuje myšlenka V. Pelly, který již v roce 1935 připravil Plán světového trestního zákoníku, jenž ovlivnil Úmluvu o předcházení a potlačování terorismu (1937), žel neratifikovanou. Velký význam měly i meziválečné mezinárodní konference mezinárodního práva, zejména pátá, madridská, která se vyznačovala poměrně podrobnou definicí mezinárodního trestního činu.

Nedůsledné potrestání viníků první světové války a důsledně realizované výsledky procesů norimberského a tokijského tribunálu přispěly k tomu, že se začalo rychle vyvíjet nové odvětví mezinárodního práva – mezinárodní trestní právo. Rychle proto, že se rozmnožil počet případů v různých oblastech společenského života, jež se pod toto nové mezinárodněprávní odvětví mohly subsumovat. Proto napsali autoři profesori Čestmír Čepelka a Pavel Šturma v dosud nejlepší teoretické práci (podle recenzentova mínění) *Mezinárodní právo veřejné* (2008), že vznikají mezinárodní smlouvy, jež lze zařadit do kategorie mezinárodního práva trestního. Do této kategorie zařazují trestné činy k postihu leteckého pirátství (*air hijacking*), útoky proti cizím zastupitelským úřadům, diplomatům a konzulům, útoky teroristů, trestné činy namířené proti nedodržování lidských práv a základních svobod a nejnověji též proti korupci a organizovanému zločinu.

Z těchto teoretických úvah vychází (též to uvádí) autor disertační práce Mgr. Pavel Bureš nazvané „Lidská práva v mezinárodním trestním řízení“. Spojil tedy dva okruhy mezinárodního práva. Práce sleduje procesní postavení jednotlivců (osob podezřelých, obviněných nebo obětí) a v souvislosti s tím jejich procesní záruky – zásady mezinárodního trestního řízení. To vše v souvislosti právních úprav trestních tribunálů, ustavených *ad hoc* po druhé světové válce pro bývalou Jugoslávii a Rwandu. K nim přiřazuje obsahově mnohem dokonalejší procesní záruky obsažené v Mezinárodním trestním soudu (dále jen MTS), který byl zřízen Římským statutem. Komparuje tento stálý soud v Haagu s uvedenými soudy *ad hoc*. Nechává tedy stranou hmotněprávní úpravu trestných činů – zločinů podle mezinárodního práva.

Disertační práce je rozdělena do pěti částí a stěžejní jsou části třetí až pátá. Nejen svým rozsahem, ale především rozbohem práv (zásad). Třetí část pojednává o lidských právech osob během vyšetřování (například právo nevypovídat, nebyt vystaven nátlaku, právo na tlumočnicka apod.) V části čtvrté se sledují lidská práva osoby obviněné během hlavního líčení. V ní se analyzuje celkem 12 práv a rozbor je většinou doplněn judikaturou k jednotlivým zásadám. Pátá část je nejobsáhlejší (přes

30 stran) a také obsahově nejpodrobnější. Je zajímavé, že se hned v úvodu rozlišuje jaké postavení oběti přísluší v *ad hoc* trestních tribunálech a před MTS. Je správné, že autor věnoval dostatek prostoru pro vymezení definice oběti, která je koncipována dostatečně široce, takže zahrnuje i oběti nepřímé – rodinu.

Ze všech tří částí jasně vyplývá, že ustanovení statutu MTS zaručují vyšší standard ochrany lidských práv, než je tomu u *ad hoc* trestních tribunálů.

Autor pracoval na této dizertační práci téměř 5 let. Měl k tomu i možnost a také dílčí výsledky. Publikoval, přednášel o tomto tématu na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a v zahraničí. Vzhledem k perfektní znalosti francouzštiny, angličtiny a polštiny obsahuje jeho práce studium 19 monografií a 90 článků a odborných statí časopiseckých a dále řadu rozhodnutí soudních orgánů (MTS, soudy *ad hoc* a Evropského soudu pro lidská práva). Absolvoval roční specializační studium mezinárodního práva (2007) na Université Panthéon-Assas v Paříži při Centre de recherche sur les droits de l'homme et le droit humanitaire.

Práci lze hodnotit jako úzce specializovanou (tak to má být u disertačních prací, jak se domnívám), perfektně koncipovanou, dostatečně detailní, se smyslem pro komparaci a s vědecky podloženými závěry. Práce je původní – její autor v ní předkládá vlastní závěry, ke kterým při komparaci došel. Po formální stránce nemá nijaké nedostatky. Považuji ji proto za výbornou. Novum práce spočívá v tom, že se věnuje propojení dvou odvětví mezinárodního práva – ochraně lidských práv a mezinárodnímu právu trestnímu. Významná je pak proto, že podobně zaměřená práce v českém prostředí ještě nevznikla. Z tohoto důvodu lze práci doporučit k publikaci.

Snad by bylo vhodné v diskusi při obhajobě pojednat o problému, který mě zaujal v poslední době. Jde o výňatek ze závěrečné studie k výzkumnému úkolu MZV ČR č. 1/207 „Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů“; napsal ho prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.. Řeší se zde většinou problematika rozhodovacích orgánů ve sporech mezi státy, ale na jednom místě řešitel zmiňuje i mezinárodní právo trestní. Uvádí, že v této oblasti by zřejmě nemělo dojít k jurisdikční konkurenci. Bylo by možné diskutovat o tom, zda tomu tak bude.

Prof. JUDr. Vladislav David, DrSc., Doctor honoris causa

Brno 1. června 2011